

Nr 63.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1928 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av vissa från kraftledningslånafonden beviljade lån m. m.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 2 mars 1928 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 202, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

1) att å Ölseruds—Millesviks elektriska förenings och Eskilsäters elektriska förenings skulder till kraftledningslånafonden må, i samband med genomförande av nämnda föreningars rekonstruktion i enlighet med i statsrådsprotokollet framlagd plan, avskrivas högst 27,700 kronor å den förra föreningens skuld och högst 16,800 kronor å den senare föreningens; samt

2) att löftesmännen för ett Gustafsfors nya kraftaktiebolag från sagda fond tidigare beviljat lån må mot erläggande av ett belopp av 35,453 kronor befrias från vidare betalningsansvar på grund av för sagda lån ingången borgen.

I anledning av en av vattenfallsstyrelsen den 18 oktober 1926 på uppdrag av Kungl. Maj:t avgiven utredning anbefallde Kungl. Maj:t genom brev den 8 april 1927 *kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, statskontoret* och *vattenfallsstyrelsen* att gemensamt *dels* i den utsträckning, vartill förhållandena kunde giva anledning, i samråd med länsstyrelsen och vederbörande fordringsägare föranstalta om en kompletterande utredning, i anslutning till vad som av kommerskollegium och lantbruksstyrelsen i ett i statsrådsprotokollet omförmält utlåtande ifrågasatts, rörande de elektriska distributionsföreningarnas inom Näs härad i Värmlands län och särskilt Ölserud—Millesviks elektriska distributionsförenings ekonomi samt lämpliga åtgärder till avhjälpande av i sådant hänseende uppkomna svårigheter, *dels ock* med ledning av föreliggande material åvägabringa en summarisk allmän översikt beträffande övriga i landet varande statsunderstödda elektriska distributionsföreningars ekonomiska ställning.

I en av de fyra ämbetsverken i anledning härav avlämnad skrivelse hava ämbetsverken redogjort för av vattenfallsstyrelsen under de gångna åren vidtagna åtgärder för att stödja elektrifieringen inom Värmlandsnäs. Härefter hava ämbetsverken anfört, bland annat, följande.

Emellertid hade dessa åtgärder ej visat sig tillräckliga, med hänsyn till den vissa föreningar åvilande skuldbördan, för att bringa jämvikt i ekonomin. Då vattenfallsstyrelsen av principiella skäl bestämt motsatt sig ytterligare prisnedsättningar å kraften, enär de av styrelsen beräknade självkostnaderna redan underskridits och då för övrigt de sämst ställda föreningarna, enligt vad som framginge av utredningarna, knappast enbart genom sänkning av kraftpriset torde kunna räddas, funne ämbetsverken det oundgängligen nödvändigt, med hänsyn såväl till ortsförhållandena som till statens egna intressen såsom långivare och kraftleverantör, att särskilda åtgärder viddroges från statens sida för att reda upp de ifrågavarande föreningarnas ekonomi och möjliggöra en sundare utveckling i framtiden.

De åtgärder, som i sådant hänseende syntes böra ifrågakomma, vore nedskrivning i vissa fall av statens fordringar dels å lån från kraftledningslånefonden utlämnade genom statskontoret, dels å vissa resterande energavgifter och direkta lån från vattenfallsstyrelsen; vissa särskilda lättnader i fråga om beräkningssättet för kraftavgifterna; samt slutligen utsträckning av amorteringstiden för lån och andra dylika åtgärder för lättande av det nuvarande lånetrycket, i vissa fall eventuellt efter överenskommelse och under samverkan med respektive kommuner, där dessa iklätt sig borgensansvar för statslån.

Endast åtgärder av först nämnda slag torde böra nu här närmare beröras, då, såvitt kunde bedömas, övriga antydda mått och steg torde kunna i mån av konstaterat behov vidtagas, antingen av vattenfallsstyrelsen ensam eller av respektive ämbetsverk gemensamt, utan att särskild hänvändelse till Kungl. Maj:t eller riksdagen därför erfordrades.

Vad anginge nedskrivning å från kraftledningslånefonden utlämnade lån, ansåge ämbetsverken en sådan åtgärd, som ju tillika innebure, att motsvarande belopp skulle hos riksdagen anmälas till täckning av fondens förlust genom anslagsmedel, endast böra ifrågakomma i de fall, där med hänsyn till såväl den låntagande föreningens egen ställning som beskaffenheten av den för lånet ställda säkerheten förlusten kunde anses, sakligt sett, redan konstaterad. Ett efterskänkande av skuld till nämnda fond i andra fall än de nämnda syntes nämligen, med hänsyn till de konsekvenser en dylik åtgärd kunde befaras medföra i övriga jämförliga fall, icke kunna förordas. Kommerskollegium och lantbruksstyrelsen hänvisade i sådant avseende till vad som anförts i ämbetsverkens gemensamma yttrande den 10 november 1927 angående viss avskrivning av lån utlämnade från linberedninglånefonden (yttrandet i huvudsak intaget i prop. nr 166 till innevarande års riksdag).

Nyss nämnda villkor för nedskrivning av lånefordran från kraftledningslånefonden syntes ämbetsverken förutsätta, att vederbörande förening trädde i konkurs och, sedan dess insolvens sålunda konstaterats, uppgörelse träffades enligt viss på förhand uppgjord plan. I denna plan borde ingå jämväl visst avtal — dock utan konkurs — i fråga om borgensmännen för föreningens lån. Sistnämnda uppgörelse föresloges baserad på i föreliggande fall gjorda utredningar i fråga om varje särskild person rörande de belopp, som borgensmännen utan att drivas till ekonomisk ruin ansåges skäligen kunna prestera till avlösning av sitt borgensansvar. Ämbetsverken ansåge av deras utredningar framgå, att genom ett konkursförfarande utan föregående uppgörelse förlusten för statens del sannolikt skulle bli större än vad vid ett genomförande av nedan angivna rekonstruktionsförslag bleve fallet.

Då det för föreningarnas framtida utvecklingsmöjligheter vore av synnerlig vikt och betydelse att bibehålla den pådrivande faktor, som borgensmännens egna intresse i sådant hänseende kunde anses innebära, hade ämbetsverken tänkt sig, att de rekonstruerade föreningarna, sedan desamma nått en viss utveckling och ekonomisk stabilitet, skulle kunna lämna borgensmännen möjlighet till ersättning för den lidna förlusten.

I bifogad tablå lämnades en översikt över samtliga föreningar å Värmlandsnäs, med angivande av deras skulder jämte därför ställd säkerhet, beräknade tillgångar och antalet andelar, allt per 30 september 1927, enligt den nu verkställda utredningen. Såsom därav framginge, vore det företrädesvis föreningarna i Ölserud—Millesvik, Eskilsäter, Bro, By och Botilsäter, som vore i verkligt större eller mindre ekonomiskt trångmål.

Under ovan angivna förutsättningar ansåge ämbetsverken emellertid nedskrivningarna å lån, utlämnade från kraftledningslånefonden till de elektriska distributionsföreningarna å Värmlandsnäs, böra inskränkas till de lån, som lämnats *Ölserud—Millesviks* och *Eskilsäters* elektriska föreningar.

Ämbetsverken hava därefter närmare redogjort för uppgjorda rekonstruktionsförslag beträffande sistnämnda två föreningar samt slutligen tillstyrkt, att statskontoret måtte av Kungl. Maj:t bemyndigas att, sedan ovan omförmälda föreningar trätt i konkurs, träffa uppgörelse på förut angivna villkor, innebärande bland annat:

1. *I fråga om Ölserud—Millesviks elektriska förening*; att å föreningens skuld till kraftledningslånefonden avskreves högst 27,700 kronor, samt att borgensmännen för föreningens olika lån befriades från vidare ansvar mot erläggande av ett belopp i ett för allt av 10,000 kronor, att på närmare angivet sätt fördelas mellan fordringsägarna.

2. *I fråga om Eskilsäters elektriska förening*; att å föreningens skuld till kraftledningslånefonden avskreves 16,800 kronor, samt att borgensmännen för föreningens lån befriades från vidare ansvar mot erläggande av ett belopp av 6,000 kronor till fördelning mellan fordringsägarna.

Den ämbetsverken anbefallda utredningen rörande samtliga de genom statslån från kraftlednings-, respektive elektrifieringslånefonden understödda elektriska distributionsföretagens ekonomiska ställning har givit till resultat, att bland de 275 låntagare, som undersökningen omfattade, vore för närvarande 6 under konkurs, nämligen Godmarks elektriska kraftförening m. b. p. a., Husum, Gustafsfors nya kraftaktiebolag, Ljungby, Ytterstafors elektriska aktiebolag, Stannum, Lövforsfors elektriska andelsförening m. b. p. a., Geijersdal, Västansjö elektriska andelsförening u. p. a., Fjäl, samt Björnsjöns elektriska förening u. p. a., Björnsjön. Innan konkurserna avslutats och åtgärder för säkerhetens realiserande slutförts, vilket ännu ej skett i något av dessa fall, kunde ej med bestämdhet avgöras, huruvida eller i vilken omfattning förlust därvid komme att åsamkas lånefonderna. För följande två företag torde dock förluster redan nu kunna konstateras, nämligen Gustafsfors nya kraftaktiebolag samt Västansjö elektriska andelsförening u. p. a.

Beträffande det *Gustafsfors nya kraftaktiebolag* beviljade lån från kraftledningslånefonden föreligger ett ackordserbjudande.

Gustafsfors kraftaktiebolag bildades år 1918. Aktiekapitalet utgjorde från början 205,000 kronor och utökades sedermera genom preferensaktier till cirka 300,000 kronor. Efter inköp av fastighet med därå belintligt vattenfall anlade bolagat kraftstation samt utbyggde ledningsnät inom ett vidsträckt område i Sunnerbo härad av Kronobergs län. Inberäknat ombyggnader och utvidgningar hava anläggningskostnaderna utgjort för kraftanläggning cirka 390,000 kronor och för distributionsanläggning cirka 410,000 kronor.

Bolagets ekonomiska ställning blev inom kort ohållbar. En rekonstruktion genomfördes 1923, varvid ett nytt bolag bildades under namn av Gustafsfors nya kraftaktiebolag. Detta bolag, som hade ett aktiekapital av 100,000 kronor, inköpte det gamla bolagets anläggningar för en summa av 471,000 kronor mot övertagande av skulder till samma belopp. De vidtagna saneringsåtgärderna visade sig dock snart vara otillräckliga, och då bolaget icke kunde återvinna förtroendet hos ortsbefolkningen, försämrades ställningen för varje år. Den 25 juni 1926 avträdde bolagets egendom till konkurs.

Den 17 juni 1927 förrättades exekutiv auktion å konkursboets fastigheter med därå uppförda kraftstationer samt det elektriska ledningsnätet, vilket registrerats å en av dessa fastigheter enligt lagen den 22 juni 1920. Egenheten, vilken härvid försålles för 233,000 kronor, har sedan övertagits av ett för ändamålet bildat bolag, Gustafsfors-Aspholmens kraftaktiebolag, som nu fortsätter rörelsen.

Företaget har beviljats statslån å tillhoppa 310,000 kronor, nämligen dels 110,000 kronor från kraftledningslånefonden enligt kommerskollegii och lantbruksstyrelsens beslut den 28 mars 1922, dels 200,000 kronor från vattenkraftslånefonden enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 juli 1924.

Säkerheten för det senare lånet, vilket enligt Kungl. Maj:ts medgivande numera övertagits av Gustafsfors-Aspholmens kraftaktiebolag, utgöres av inteckningar å 200,000 kronor, till förmånsrätten liggande närmast efter inteckning med bästa rätt å cirka 8,000 kronor, belånad hos länets hypoteks-förening.

Säkerheten för kraftledningslånet utgöres av borgen av tolv personer. Då någon utdelning till oprioriterade fordringsägare i konkursboet icke kan ifrågakomma, har staten att uteslutande hålla sig till ifrågavarande borgensmän för utfående av sin fordran. Å lånet, vilket lyftes den 14 mars 1924, har inbetalats ett års ränta. Statens fordran utgöres sålunda av dels kapital å 110,000 kronor, dels ränta därå efter 5 procent från 14 mars 1925.

Ifrågavarande tolv borgensmän hava i en den 20 juli 1927 dagtecknad skrift hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att som full uppgörelse för sagda borgensförbindelse få inbetala ett belopp av 35,453 kronor, motsvarande vad de enligt åberopad utredning ansåge sig kunna gälda. Kunde framställningen ej vinna bifall, måste de samtliga träda i konkurs, vid vilket förhållande säkert betydligt lägre avbetalning å borgensförbindelsen skulle vara att emotse. Övriga borgenärer hade antagit liknande ackord.

Statskontoret har i ett efter remiss avgivet utlåtande jämväl tillstyrkt,

att det gjorda ackordserbudandet måtte för kraftledningslånefonden av Kungl. Maj:t antagas och att löftesmännen mot erläggande inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid av det erbjudna beloppet måtte befrias från vidare betalningsansvar på grund av den ingångna borgen för nämnda lån. Såsom skäl härför har statskontoret anfört, bland annat, att ämbetsverket av den utredning, vilken i ärendet framlagts, liksom av de förhandlingar, som av vederbörande tjänsteman å ämbetsverkets vägnar vid upprepade tillfällen förts med sökandena, kommit till den bestämda uppfattningen att, därest det gjorda erbjudandet avvisades, dessa bleve nödsakade att avträda sin egendom till konkurs och att statskontorets utdelning däri måste bli avsevärt mindre än det ackordsbelopp, vars antagande nu ifrågasattes.

Kommerskollegium, lantbruksstyrelsen och vattenfallsstyrelsen hava förklarat sig tillstyrka vad statskontoret sålunda ifrågasatt.

Beträffande lånen till de elektriska föreningarna Ölserud-Millesvik och Eskilsäter har *departementschefen* anfört, bland annat, följande.

»Såvitt av utredningen framgår, synas huvudanledningarna till föreningarnas ekonomiska trångmål hava varit dels rådande ogynnsamma förutsättningar i allmänhet för jordbrukets utveckling i förevarande trakter, dels ock det förhållandet att ledningsnätet — häri inbegripet såväl det av vattenfallsstyrelsen anlagda bygdenätet som ock själva ortsnätet — färdigställt under rådande dyrtid åren 1919—1921 med därav följande höga anläggningskostnader och betydande överkapitalisering av anläggningarna. Detta har lett till en ohållbar ekonomisk situation för de särskilda föreningarna. I stället för att tillväxa har medlemsantalet inom desamma efterhand avtagit, något som framstår såsom tämligen förklarligt, då enligt vad som upplysts de fasta kostnaderna för distributionsnätets förräntning och amortering tillika med utgifterna för själva energien i åtskilliga fall nått upp till årsbelopp, som betydligt överstiga de elektrifierade egendomarnas hela arrendevärden.

Den rekonstruktion, som under ämbetsverkens medverkan nu skulle företagas för att bringa företagen i ekonomiskt jämviktsläge, går ut på dels medgivande av vissa lättnader från vattenfallsstyrelsens sida i fråga om kraftavgiftens beräkning dels ock nedskrivning av vattenfallsstyrelsens och de privata långivarnas fordringar ävensom medgivanden i övrigt från vederbörandes sida, att amorteringstiden för lån må utsträckas, allt åtgärder som synts kunna genomföras utan att riksdagens medverkan påkallas.

Beträffande Ölseruds—Millesviks och Eskilsäters elektriska föreningar anses dock för att effektivt trygga fortbeståndet av dessa föreningars verksamhet erforderligt, att jämsides med åtgärder av nyss angivet slag även en direkt avskrivning av viss del av statens fordran enligt de tidigare utlämnade lånen från kraftledningslånefonden äger rum. Till dylik avskrivningsföretagande torde riksdagens medgivande böra inhämtas. I fråga om Ölseruds—Millesvikföreningen innebär förslaget, att en nedsättning av föreningens nuvarande kraftledningslån från 80,700 kronor till 40,000 kronor skulle åstadkommas genom direkt inbetalning från vissa borgensmän av 13,000 kronor, varefter staten skulle medgiva avskrivning av 27,700 kronor. Å Eskilsäterföreningens nuvarande lånebelopp från fonden, 48,900 kronor, skulle enligt närmare angiven plan avskrivas 16,800 kronor, varvid jämväl förutsattes viss ekonomisk insats från vederbörande borgensmäns sida.

För egen del anser jag de rekonstruktionsförslag, som sålunda av de fyra ämbetsverkan efter omfattande utredningar framlagts, och den i sådant avseende uppgjorda planen vara av beskaffenhet att böra från statens sida godtagas. Härför synes tala såväl statens egna intressen med avseende å dess fordringsanspråk som betydelsen av att icke ett stort antal personer uti ifrågavarande redan förut ekonomiskt svagt ställda bygd bringas till fullständig ruin.»

Vidkommande till sist kraftledningslånet till det numera i konkurs försatta *Gustafsfors nya kraftaktiebolag* har departementschefen icke velat motsätta sig ett godtagande av det gjorda ackordserbjudandet från borgensmännen.

I avseende å sättet för beredande av täckning för de förluster, som genom förutberörda nedskrivningar uppkomma å fonden, har departementschefen hänvisat till den allmänna utredning angående kapitalförluster å statens utlåningsfonder m. m., som framlagts i årets statsverksproposition (utgifter för kapitalökning; sid. 39). Jämväl för ifrågavarande förluster å kraftledningslånefonden torde täckning böra beredas på sätt i statsverkspropositionen föreslagits, nämligen genom anlitande av den under riksgäldskontorets förvaltning ställda fonden för statsskuldens amortering, därvid det blivande ersättningsbeloppet borde tillföras riksgäldskontoret i gottgörelse för den uppkomna förlusten av lånemedel. Enligt vad i statsverkspropositionen förutsatts, borde för varje räkenskapsår upprättas redogörelse över dylika förluster under året och täckning av eventuella förluster beredas över den riksstat, som fastställdes närmast efter räkenskapsårets utgång. Ett bifall till nu föreslagna avskrivningsförfarande inverkade sålunda ej på riksstaten för budgetåret 1928—1929.

Då enligt utredningen i ärendet icke blott billighetsskäl utan jämväl hänsynen till statens egna intressen synes motivera de åtgärder, varom förslag innefattas i förevarande framställning, anser sig utskottet böra tillstyrka propositionen.

Utskottet.

Utskottet hemställer därför,

att förevarande proposition må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 10 maj 1928.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 61.